

Tedaj se je na odeji prikazalo nekaj nerodnega, zavaljenega; prekopicalo se je, opotekalo se, plezalo zmerom višje; bil je debeli čmrlj, sila velik, devetkrat večji kot prej. Koj za njim je od drugega konca ročno in urno prihitel mravljinec; tudi ta je bil prečudno dolg, da takega še nikoli nisem videl. Ko sta si prišla naproti na mojem trebuhu, sta si odpočila; gledala sta name z izbuljenimi očmi, kazala sta name in se razgovarjala natihoma. Tesno mi je bilo pri srcu, rad bi bil slišal in razumel vsaj besedo. Ali prav v tistem hipu se je oglasilo nad menoj dvoje senic, tenko in razločno. »Bojim se kragulja, ali bolj se bojim človeka!« je rekla ena. »Kragulj je lačen, človek pa je hudoben!« je odgovorila druga. Čmrlj in mravljinec sta bila zmerom večja in zmerom težja, tiščala sta me, da sem komaj dihal. Z vso silo sem zgrabil za odejo, vrgel sem jo raz sebe in sem se vzdramil.

Šel sem iz gozda s povešeno glavo, potrtn in sila truden. Na srce mi je tolkla kakor z razbeljenim kladivom beseda za besedo:

Vsem sije to majsko solnce, čmrlju in mravljinu, senicam in ščinkovcem, praproti in šmarnicam, hrastom, smrekam in borovcem, vsem božjim stvarjem, le človeku ne, človeku, ki ima dušo, razum in voljo, le srca ne.

XVII. Sraka in lastavice.

Kolikor poznam živali, velikih in malih, ima sraka med vsemi največ humorja. Ta njen humor je grenak, poln žolča in ujedljivosti, rezek je in neusmiljen, kakor sama resnica; tisti humor je, ki izvira iz stoletne izkušnje, iz samotnega premišljevanja in ki ga je blagoslovilo trpljenje.

Moja sraka je nekoliko pohabljen, ker se je bila pomešala med ljudi in njih spletke, ter jo je doletelo, kar jo je moralo doleteti. Prinesel mi jo je bil popoten človek; vsa neobgljena je bila, krvava kepa, zmršena in pomečkana; toliko da je še malo brcnila z nogo, udarila s kljunom. Zdaj se je za silo popravila, pošepava že, kolikor pač more, po izbi in pred hišo. Ena perot ji skoraj čisto manjka; ostanek visi nizzdol in pometa po tleh. Tudi enega očesa nima; drugo pa je zelo veliko in svetlo ter pové, kar je treba povedati.

V teh časih, ko sem sam in zapuščen, kakor še nikoli, v teh časih, ko je človeka strah, da bi govoril s človekom, mi je njena beseda božji dar. Zgovorna res ni posebno, ker je preveč zamišljena in samosvoja; toda karkoli reče, je brez laži in zahrbtnosti, je žebelj, ki udari tja, kamor sodi.

Primeri se mnogokdaj, da ne razumeva natanko drug drugega, ker sva doma iz svetov, ki sta si nekoliko narazen, in ker tudi najina govorica ni čisto ena; vendar pa vselej vem, da beseduje po pravici in da nikoli ni podobna materi, ki laže otroku, zato ker misli, da je ne razume.

Kadar mi je najbolj hudo pri srcu, pride k meni. Primajè se, nerodno poskakovaje, vzdigne glavo in mi pogleda naravnost v lice s svojim svetlim, rjavim očesom. Tako se zgodi posebno pod noč, ko začno trkati temne misli, težke sanje na okna in duri. »Kam si se zamaknil?« vpraša to njeno svetlo oko. »Ali nisi že vaju teh strahov? Pozabi nanje in ne bo jih več! Stori kakor tisti kmet, ki so ga klestili z gorjačami, pa se jim je smejal naglas. — Čemu se krohočeš, norec, kaj te prav nič ne boli? — so se čudili razbojniki. — Saj ne tepete pravega! — jim je veselo odvrnil...«

Takrat, ko mi je sraka tako povedala, sem jo postavil predse na mizo, da bi se pomenila brez težave.

»Poštena in usmiljena je tvoja misel, o sraka, ali za tolažbo je pregrenka! Duri, glej, so zaklenjene, okna, glej, so zastrta in zadelana; toda ponoči, ko upihnem luč, se odpro tiho duri in okna in zdelo se mi bo, da ležim pod milim nebom na pokopališču. Tam ne počivajo samo tisti, ki so mojemu srcu dragi, poleg njih počivajo tudi vse moje mlade misli, moja upanja z njimi. Ponoči se vzbude moji dragi, prisedejo nemi k meni, tožijo mi brez besed svojo boleost; vzbude se moje mlade misli, moja vesela upanja; blede lica imajo, žalna oblačila nosijo...«

»Tudi meni se prikažejo časih taki čudni strahovi!« je rekla sraka in povsila glavo. »Zadnjič, ko sem bila komaj napol zadremala, sem se prestrašila, vzdramila se in ugledala sem jih tristo. Tristo jih je bilo. Vsi mladi in zdravi, solnca veseli. Zdaj ni nobenega več, toliko da je še spomin. Žal mi je posebno za enega med njimi; tako čvrst je bil, tako prešeren in predrzen! Ni bil moje zlahte, ne moje sorte, ali rada sem se malo poigrala z njim. Jurček mu je bilo ime... Jurček Negoda!«

»Kaj pa je bil po poklicu?«

»Po poklicu je bil vrabec. Vsi so bili vrabci, vseh tristo. Sedeli so na lipi, svatovali so, ali kaj, pa je iznenada treščilo vanje in komaj da se je še perče vilo v črnem dimu...«

Ozrl sem se malo vstran, ker je bil srakin pogled zelo svetel in srep.

»Ali si poznala Valenčiča... Franca Valenčiča?« sem jo vprašal. »Deset življenj za eno nje-

govo, pa je ugasnil tam brez pesmi in zvona, kakor sveča v vetru!»

»Kaj pa je bil po poklicu?»

»Jurist je bil!»

»Drugače pa... ali je bil lastavica, ali taščica?»

»Človek je bil!»

Tedaj se je sraka raskavo zasmejala, kakor se pač ponavadi smejejo srake.

»Nikar ne zameri, ne smejem se tvoji bolesi, sama jo občutim! Prišlo mi je le kar tako na smeh, ko sem se spomnila na lastavice, na tiste, ki so obnorele, ko je planil mednje strah. To se je zgodilo zadnjič tam nekje pri Števerjanu, ali kje... milost božja, toliko je zdaj imen, ki ne pomenijo več nobene stvari in nobenega kraja! Gosposko so priblisnile v enem samem žarku izpod neba, da bi se razgledale po svojih domovih. Letele so v jasnem loku, vtomer, vonomer, visoko, nizko, blizu, daleč; doma ni bilo nikjer, nikjer niti enega, ne zibke, ne postelje, ne groba. Iz puste zemlje je široko zeval črni strah. Nad njim so krožile, kakor uročene, prosile s tenkim svojim glasom: Kje je moj dom? Povejte mi! — Od jutranje in od večerne strani jim je z glasnim smehom odgovarjala smrt: Tukaj, lastavica, glej, tukaj je tvoj dom! — In niso se genile nikamor, ni jim prišlo na misel, da bi pobegnile. Padale so, kakor zrele češnje z drevesa, popadale so vse do zadnje. Eno sem še videla na svoje oči, da je švignila za frčečo smrtjo, ker je mislila, da je mušica... To se je zgodilo pri Števerjanu, ali kje... Vse do zadnje so popadale zaradi bridkosti. In vendar so imele krila, da bi lahko šle do samega solnca!»

»Rekla si, da so obnorele in smejala si se jim naglas!»

»Smejali so se vsi, kolikor je modrijanov. Kadar plane razbičana bolest navrh plota, se prevrne na ono stran v humor.»

Zazeblo me je; počasi, tiho, se mi je zdelo, da se odpirajo duri in okna.

»Pa kaj si storila ti, o sraka, v teh časih, ko so lastavice poginile od gorja?»

Pogledala me je svetlo s svojim edinim, srepim očesom.

»V topli izbi sedim in čakam strahov... Pa kaj si storil ti, o človek?»

XVIII. Peter Klepec.

Kdo še pozna to lepo staro zgodbo o Petru Klepcu? Kar vas je mlajših, je ne poznate več; zato vam jo povem, kakor mi je ostala v spominu.

Peter Klepec je bil bajtarjev sin; dali so ga že zgodaj bogatemu gospodarju za pastirja; zjutraj je gnal govedo na pašo, zvečer s paše; tako je živel v miru z Bogom in z ljudmi, dokler niso tovariši pastirji spoznali, da je slabič. Imel je namreč Peter tenke kosti, droben život in belo kožo; nekoč so se mu usule po licih solze in to je bil njegov poglavitni greh. Človek je po svoji naturi k hudemu nagnjen. Ko so tovariši videli te solze, niso od tiste ure privoščili Petru nobene prijazne besede več. Kdorkoli si je izmislil, ga je suval in pretepal, kar tako nalepem, zaradi srčnega veselja. Naredilo se je samo ob sebi, da je bil hlapec prav vsakemu in vsem, še takim tovarišem, ki niso bili nič močnejši od njega. Nazadnje so ga dražili in zasmehovali na cesti že paglavci, skoraj še samosrajčniki. Peter se ni upiral nikomur, nikoli ni zamahnil; ker vedel je, da bi tedaj vsi hkrati planili nanj, na sužnja, ki se je spuntal zoper gospoda. Služil je vdano in potrpežljivo; ni le ubogal, kar so mu ukazali, temveč tudi radovoljno se je ponižal, kadarkoli je dala prilika; mislil je v svojem čistem srcu, da bi tako ganil njih zakrknjenost; ali ni je ganil, ker se kaj takega še nikoli ni primerilo. Kolikor svetjša je bila njegova pohlevnost, toliko okrutnejši so bili gospodarji; ni je slajše pijače, kot je solza neboğljencev, kvečjemu še kri sirot.

Ko je bila mera njegovega trpljenja polna do roba, se je spomnil Peter Klepec, da je v nebesih Bog, ki je pravičen. Bil je čisto sam, videl je visoko nebo nad seboj, ki je milo in toplo gledalo nanj, razjokal se je iz dna svojih bolečin, pokleknil je ter molil:

»Bog nebeški, pravični, ki si vse videl, daj mi moči. Umreti bi moral od vsega hudega, če me ne uslišiš. Saj je razbičano to moje ubogo srce, da ni za nobeno rano več prostora. Drugim solnce, meni noč; drugim veselje, meni bridkost brez kraja. Dolgo je že, truden sem, ne morem več. Odreši me, o Bog pravični, daj mi moči!»

Tako je molil; nebo se ga je usmilo ter se je odprlo. Angel božji se je spustil na zemljo in je poljubil Petra Klepca, ko je spal. V tistem trenutku je zadobil Peter čeznaravno moč tega angela božjega. Ko se je vzdramil, je skočil bistro na noge, razleknil se in razmahnil, nato zavriskal od radosti tako glasno, da so v gozdu zašumeli vrhovi. Ugledal je staro tepko, mogočno drevo; objel jo je narahlo z obema rokama ter jo izrval s koreninami, kakor da bi ne bila mogočna tepka, temveč bilka v travi. Tako je preizkusil in spoznal